

В. В. Лаврик, здобувач, Сумський національний аграрний університет

У статті проведений аналіз правового забезпечення організаційно-правової форми діяльності підприємств, інноваційної та науково-технічної діяльності. Звернута увага на існуючі протиріччя між достатньо проробленими положеннями законодавства, зроблені висновки та запропоноване бачення в вирішенні проблем.

Ключові слова: організаційно-правова форма, підприємство, інновація, науково-технічна діяльність, керівник.

Постановка проблеми. Сучасний світ знаходячись під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів не оминув всі сфери та галузі економіки України, даючи тим самим можливість зрозуміти, що однією зі складових переходу нашої держави до сталого розвитку є структурна перебудова економічної системи яка має здійснюватись шляхом переходу від індустріально-аграрної моделі екстенсивного типу до конкурентоспроможної інноваційної ринкової економіки з інтенсивним типом розвитку. Головними чинниками, які безпосередньо впливають на ефективність цього переходу є сформоване праве підґрунтя та фінансова підтримки з боку держави, на сам перед можливість підприємствам з різною організаційно-правовою формою здійснювати науково-технічну та інноваційну діяльність в правовому полі, а також за рахунок інтеграційних (об'єднавчих) процесів та у вигляді інвестування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчаючи досвід розвинених країн звертає увагу той факт, що головним рушієм економічного зростання стала інноваційна діяльність. Інноваційний розвиток у відповідності до Лісабонської програми (доповненої у Гетеборгу, Стокгольмі та Барселоні) є одним із пріоритетних напрямів розвитку країн-учасниць Європейського Союзу [1, с.15–21]. Вивченням інноваційної діяльності в Україні та різних країнах світу займалися науковці, такі як Й.А. Шумпетер, М. Портер, Д.А. Харт, С.О Левицька, Н.О. Внукова та інші.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи нормативно-правову базу України, що регулює організаційно-правові форми підприємств, інвестиційну діяльність в Україні, а також процеси науково-технічної та інноваційної діяльності, привертають увагу існуючі протиріччя між достатньо проробленими положеннями законодавства які потребують більш детального вивчення.

Згідно з Господарським кодексом України [2, Стаття 62], підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами.

Після розпаду Радянського Союзу підприємства які залишились у спадок Україні набули різних видів та організаційно-правових форм, які відповідно зафіксовані в Господарському кодексі Стаття 63 Види та організаційні форми підприємств[2]. Процеси глобалізації та інтеграції, поставили перед керівниками підприємств питання, не тільки збереження економічного та організаційного потенціалу на короткий період, ай можливість довгострокового існування та розвитку. В сучасних умовах орієнтації вітчизняних підприємств на підвищення конкурентоспроможності та бажання подолати наслідки імпортозалежності на як найбільше видів товарів в усіх галузях економіки, дуже важливого значення набуває активізація науково-технічної та інноваційної діяльності, оскільки без цього неможливо здійснити прогресивних структурних зрушень в економічній системі підприємств та економіки нашої держави в цілому.

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3, Стаття 1].

Саме поняттям інновація (з англ. «innovation» – введення чогось нового) було введено в обіг відомим економістом Йозефом Алоїзом Шумпетером, який ввів поняття «нововведення» і «інновація» та пов'язав їх з темпами економічного розвитку за рахунок науково-технічного прогресу.

За типами інновації поділяють на економічні, технологічні, організаційно-управлінські та інші. Інноваційний процес за функціональністю можна поділити на:

- прагматичний – задоволення потреб суспільства за рахунок випуску нововведень;
- оновлювальний – розвиток суспільного організму за рахунок прогресу;
- прогностований – орієнтація на передбачення загальної системи;
- критичний – аналіз та оцінка старих форм.

Виходячи з вище викладеного треба розуміти, що впровадження та функціонування науково-технічних та інноваційних процесів на підпри-

емстві залежить від умілого управління підприємством та підтримки з боку держави, як у законодавчо-правовому полі так і у вигляді фінансової допомоги.

Згідно з Господарським кодексом України, управління підприємством здійснюється відповідно до його установчих документів на основі поєднання прав власника щодо господарського використання свого майна і участі в управлінні трудового колективу. Управління підприємством може здійснювати власник безпосередньо або через уповноважені ним органи відповідно до статуту підприємства чи інших установчих документів [2, Стаття 65]. В сучасному діловому світі для керівництва господарською діяльністю підприємства власник (власники) або уповноважений ним орган призначає (обирає) керівника підприємства [2, Стаття 65]. Тому від особистого потенціалу керівника, його вміння розуміти ситуацію та сучасні інноваційні та наукові тенденції, буде залежати робота підприємства.

На наш погляд, одним з основних завдань керівника на підприємстві є вмиле формування організаційних структур підприємства на початку його створення, а також, мабуть найскладніше, інноваційне переформатування організаційних структур на базі науково-технічних процесів та розробок на вже діючому підприємстві.

Щоб зрозуміти перспективи та проблеми науково-технічної діяльності та інновації в нашій країні, а також проблеми з якими зустрічається керівник підприємства, треба звернути більш детальну увагу на законодавчо-правову базу яка регулює ці питання, а також на методи законодавчого регулювання.

Звернемося до Господарського кодексу України, як першочергового документу який в главі 34 [2], дає визначення інноваційної діяльності [2, Стаття 352] та форм інвестицій в інновації [2, Стаття 326], визначає її види [2, Стаття 327], шляхи та форми державного регулювання [2, Стаття 328] та система державних гарантій інноваційної діяльності [2, Стаття 329], основні засади державної експертизи інноваційних проектів [2, Стаття 330], поняття та зміст договору та створення і передачу науково-технічної продукції [2, Стаття 331), який використовується для виконання інноваційних розробок на замовлення суб'єкта інноваційної діяльності з метою їх наступної реалізації.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [4] мають формуватися пріоритети державної політики, які визначаються Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [5]. Закон України «Про інноваційну діяльність» [3] передбачає формування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, які сформульовані в законі «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [7].

Серед форм і методів державного регулю-

вання в сфері науково-технічної діяльності провідне місце займає її бюджетне фінансування, що знайшло своє відображення в Статті 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [4]. Де вказується, що держава забезпечує бюджетне фінансування науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) у розмірі не менше 1,7% валового внутрішнього продукту (ВВП) України.

Згідно з законом про внесення змін та доповненнями в закон «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [5] визначено, що основним механізмом реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки є державні науково-технічні програми, які формуються на конкурсних засадах центральним органом виконавчої влади в сфері науки та інновацій і затверджуються рішенням Кабінету Міністрів України. Обсяги коштів, що спрямовуються на реалізацію кожного з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, щорічно визначаються законом про Державний бюджет України [12], що дозволяло після затвердження пріоритетних напрямів оголошувати конкурс спочатку на визначення переліку програм (за запропонованими їх концепціями), а після вибору програм і затвердження їх концепцій Кабінетом Міністрів – конкурс проектів, спрямованих на реалізацію державної науково-технічної програми. Згідно з законом «Про Кабінет Міністрів України» Стаття 2 [7], Кабінет Міністрів України спеціальною постановою затверджує координаційні ради по кожному із затверджених пріоритетних напрямів, які складалися висококваліфікованих спеціалістів і забезпечували професійний підхід до формування програм.

Цікаво, що видатки Державного бюджету України, передбачені для проведення фундаментальних досліджень, здійснюються за наявності висновку про доцільність проведення витрат по кожній науковій темі, наданого Експертною радою при Національній академії наук України із залученням експертів центрального органу виконавчої влади у сфері науково-технічної діяльності. Фактично таким способом закріплюється певна привеліюваність НАН України в частині важелів реалізації науково-технічної політики та обмежуються можливості для неакадемічних науковців.

Специфікою системи державного регулювання науково-технологічного та інноваційного розвитку України є певне розмежування наукового процесу від інноваційного розвитку у сфері виробництва. Це зумовлено тим, що стадія наукових досліджень і розробок має значні відмінності від стадії їх комерціалізації та впровадження у виробництво, якими завершується інновація.

В законі «Про інноваційну діяльність» [3] інноваційні програми згадуються лише як один із можливих засобів реалізації інноваційних пріоритетів (Стаття 6. унормовує, що державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шля-

хом «формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм» поряд з податковим стимулюванням, захистом інтелектуальної власності, прямою фінансовою підтримкою і т.п.), проте не передбачав ні конкретних механізмів формування таких програм, ні виділення необхідних для цього коштів.

Більш чітко окреслено механізми реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, а також закріплено при цьому особливий статус державних інноваційних програм в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [8]. Перспективною ідеєю є запровадження Статті 4. «Стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2011–2021 роки» [8], а також впровадження ієрархії державних пріоритетів Стаття 5 [8] (стратегічні, середньострокові загальнодержавного рівня, середньострокові галузевого та регіонального рівнів) з різним, специфічним для кожного рівня механізмом їх реалізації. Таким чином, в діючій системі законів України більш–менш виразно виписаний механізм реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, але лишається до кінця не вирішеним питанням механізм реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності. Фактично інноваційні пріоритети враховуються лише при наданні статусу інноваційним проектам, що виконуються в рамках технопарків (у відповідності з Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [9] та Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»» [10]), а також при експертизі проектів, що беруть участь у конкурсах на одержання фінансування від держав-

них кредитних установ. Згідно Статті 1 Закону України «Про наукові парки» [11] передбачено, що пріоритетні напрями діяльності наукових парків мають узгоджуватися «...з напрямками діяльності, визначеними законами України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" та "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні"...». Ще однією проблемою ефективності політики пріоритетів є якість самих формулювань пріоритетів, що зафіксована в законі «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та стратегічних пріоритетів у законі «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». Багато науковців поділяє думку, що ці формулювання, як правило, настільки широкі, що на практиці вступають у суперечність з самою ідеєю пріоритетності – важко знайти таку тему досліджень, яка не вписувалась би бодай в один із визначених законом пріоритетних напрямів.

Висновки. Таким чином система науково–технологічних та інноваційних пріоритетів потребує суттєвого вдосконалення, а отже і внесення змін до чинних законів. Виникає потреба забезпечити послідовну реалізацію норм законів стосовно формування пріоритетних напрямів на основі ґрунтовних прогнозно–аналітичних досліджень, а також законодавчо закріпити механізми реалізації пріоритетних напрямків науково–технічного розвитку та інноваційної діяльності. Доцільно для пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки запровадити більш чітко виражену ієрархічну структуру, при цьому залучити не тільки академічних науковців до їх розробки. Та взагалі звернути увагу на більш чітке формування пріоритетних галузей економіки навіть для довготривалих пріоритетів стратегічного рівня.

Список використаної літератури:

1. Гонорська А.В. Аналіз економічної ефективності інноваційних проектів / А.В. Гонорська, В.С. Косинський, С.М. Куц // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – № 2(31). – С. 15–21.
2. Господарський кодекс України № 436–IV від 16.01.2003р. (Редакція від 28.03.2014, підстава 642–18) (з чинними змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40–IV від 04.07.2002 р. (редакція від 23.06.2010 р.) (з чинними змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://cl.rushkolnik.ru/docs/8165/index-53258.html>.
4. Про наукову і науково–технічну діяльність: Закон України № 1977–XII від 13.12.1991 р. (редакція від 06.01.2011 р.) – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12/page>
5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України № 2623–III від 11.07.2001р. (редакція від 12.10.2010 р. із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460–VI від 16.10.2012) – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
6. Про внесення змін до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»: Закон України № 2519–VI від 09.09.2010 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2519-17>
7. Про Кабінет Міністрів України: Закон України №2519–VI від 07.10.2010р. –Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_kabinet_ministriv_ukraini.htm
8. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України № 3715–VI від 08.09.2011р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
9. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України № 991–XIV від 16.07.1999 р. (редакція від 01.01.2011 р.) – Режим доступу: http://aips-izm.principics.org.ua/law_7.htm
10. Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»: Закон України № 3333–IV від 12.01. 2006 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3333-15>
11. Про наукові парки: Закон України № 1563–VI від 25.06.2009 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>
12. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України Закон № 719–VII от 16.01.2014р. (редакції діютьз 03.04.2014р) (з чинними змінами та доповненнями).. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>

Лаверик В.В. Концептуальные принципы организационно–инновационной деятельности в Украине

В статье проведенный анализ правового обеспечения организационно–правой формы деятельности предприятий, инновационной и научно–технической деятельности. Обращено внимание на существующие противоречия между достаточно проблемными положениями законодательства, сделанные выводы и предложенное виденье в решении проблем.

Ключевые слова: Организационно–правовая форма, предприятие, инновация, научная–техническая деятельность, руководитель.

Lavryk V. Some conceptual principles of organizational innovative activities in the Ukraine

In article shows the analysis results of organizational legal form in business activities, innovational, scientific and technical activities. In the focus is the contradictions in problem statutory provisions, some conclusions are created & offered problems solving .

The key words: an organizational legal form, a business, an innovation, scientific and technical activities

In article shows the analysis results of organizational legal form in business activities, innovational, scientific and technical activities. The special attention is paid on well–defined & priority–driven strategic sector of the legislation in the Ukraine, an accent done on the absence of non academicians at the National Academy Council of Experts for the priority sectors developing. The manager’s special role marked on development strategy setting & business organizational changes as well as on innovations receptivity.

Дата надходження до редакції: 21.05.2014

Рецензент: д.е.н., професор Чупис А.В.